

PRILAGOJENOST TURISTIČNIH KMETIJ GIBALNO OVIRANIM OSEBAM

LARISA PODRŽAJ, ANAMARIJA RISTIČ,

LEA-MARIJA COLARIČ-JAKŠE

Visoke šole za upravljanje podeželja Grm Novo mesto, Novo mesto, Slovenija
larisapodrzaj@gmail.com, risticanamarija94@gmail.com, lea.colaric-jakse@vsgrm.unm.si

Turizem na deželi se je skozi leta vse bolj razvijal, prilagajal se je potrebam in željam gostov. V današnjem času se vse bolj zavedamo, da moramo prilagajati turistične kmetije in ostale turistične točke različnim ciljnim skupinam, ena izmed njih so tudi gibalno ovirane osebe. Zaradi svojih omejitev so marsikdaj prikrajšane za določene izkušnje in doživetja. S tem namenom smo se odločili preveriti pripravljenost turističnih kmetij na prihod gostov z omejitvami. Izvedli smo raziskavo o prilagojenosti kmetij gibalno oviranim osebam na območju Dolenjske in Bele krajine, pri čemer se je pokazalo, da večina turističnih kmetij nima urejenih prostorov in prilagojene ponudbe, kar je bistvenega pomena pri vključevanju gibalno oviranih oseb v aktivnosti turističnih kmetij in bivanje. Se pa turistični ponudniki zavedajo, da bodo morali v prihodnje svojo ponudbo prilagoditi tudi gibalno oviranim osebam, pri čemer bi bile potrebne finančne spodbude države Slovenije, ki je po svoji dostopnosti označena kot država, prijazna za invalide.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fl.1.2023.12](https://doi.org/10.18690/um.fl.1.2023.12)

ISBN
978-961-286-800-0

Ključne besede:
turistične kmetije,
gibalno ovirane osebe,
prilagoditve,
povpraševanje,
prilagojena kmetija

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

1 Uvod

V preteklosti so bile počitnice dostopne le najbogatejšim prebivalcem iz mest, danes pa predstavlja preživljanje prostega časa na kmetijah zanimiv in poučen način oddiha. Turizem na kmetijah je v današnjem času zelo priljubljena dejavnost, zato lahko v Sloveniji opazujemo rast turističnih kmetij. Med seboj se razlikujejo predvsem po ponudbi in dejavnostih, ki jih na kmetijah omogočajo. Nekatere imajo poudarek na ponudbi kulinarike in vin, spet druge na rekreativnih in animacijskih dejavnostih. Cilj turističnih kmetij je gostom ponuditi doma pridelano hrano, nastanitvene kapacitete ter približati prvobitno naravo in gostoljubje na pristen, poučen način. Njihova ponudba je odvisna od lege kmetije in okolja, v katerem se nahaja, pri čemer gre za pestro, raznoliko in avtentično ponudbo. Prav je, da so počitnice omogočene in dostopne vsem, pri tem pa ugotavljamo, da so določene osebe pri tem resno ovirane.

Osnovno izhodišče pri obravnavi dostopnega turizma je potreba ljudi, ki živijo z eno od invalidnosti, po razvedrilu, rekreaciji, druženju, rehabilitaciji in vključevanju v družbo. Že Splošna deklaracija o človekovih pravicah, sprejeta leta 1948, govori o pravici do svobodnega gibanja, počitka in prostega časa, kar omogoča vsem skupinam gibalno oviranih oseb, da lahko funkcionalno in neodvisno, pravično in z dostojanstvom koristijo turistične produkte. Ko govorimo o začetkih »turizma za vse« v Sloveniji, ne moremo mimo invalidskih društev in zvez, ki omogočajo letovanje posameznikom in skupinam v svojih počitniških objektih in tudi rehabilitacije v zdraviliščih. Nevladne organizacije so bile pomemben dejavnik, ki je dostopni turizem približal slovenskim turističnim ponudnikom. Tudi Slovenska turistična organizacija si vedno bolj prizadeva v slovenskem in mednarodnem prostoru uveljaviti Slovenijo kot dostopno, urejeno, prijazno, ekološko in zanimivo destinacijo (Žnidaršič, 2020, str. 2)

V našem prispevku se osredotočamo na prilagojenost turističnih kmetij za gibalno ovirane osebe, kar se nanaša na dostopnost objektov, prilagojenost nastanitvev, prevozne možnosti in druge storitve, ki omogočajo gibalno oviranim osebam prijetno in udobno bivanje na turističnih kmetijah. To je pomemben korak k zagotavljanju enakih možnosti za vse goste, zato smo na območju Dolenjske in Bele krajine izvedli raziskavo in preverili, kako so kmetije pripravljene na prihod te

ranljive skupine gostov, ki potrebuje določene prilagoditve, da lahko doživi celostno izkušnjo.

2 Teoretično raziskovanje

2.1 Vloga turističnih kmetij na podeželju

Turizem na kmetijah je specifična oblika turizma, katerega glavni namen je "vrnitev k naravi", torej na podeželje. Hkrati pa moramo ponovno razmisliti tudi o pomembnosti podeželskega turizma za skupnost, kajti namen podeželskega turizma je zagotoviti, da se turizem razvija znotraj skupnosti, saj podpira tri področja: gospodarstvo, okolje in kulturo. Pomembno je, da se gospodarski razvoj podeželskega turizma osredotoča na upoštevanje trajnostnega razvoja, varstva okolja in na omejeno poseganje v naravno dediščino podeželja. Zagotavljanje avtentičnosti kulturne dediščine podeželja je ključno za promoviranje podeželskega turizma, saj vse več turistov stremi k avtentičnemu preživljanju oddiha. Prav podeželski turizem predstavlja za skupnost sredstvo gospodarskega razvoja, ki prinaša nove priložnosti za priliv dodatnega kapitala, možnost novih zaposlitev ter deluje kot spodbuda za razvoj kraja in za podjetništvo prebivalcev. Republika Slovenija z zakoni in pravilniki določa podlago za odprtje in obratovanje turističnih kmetij. Na državnem portalu za poslovne subjekte (<https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dejavnosti/turistica-kmetija-z-nastanitvijo/>) dobimo sledečo definicijo turistične kmetije in njenega obratovanja: «Dejavnost turistične kmetije z nastanitvijo se opravlja kot dopolnilna dejavnost turizem na kmetiji, ki je gostinska dejavnost in jo opravlja kmet na svoji kmetiji. Za opravljanje gostinske dejavnosti je potrebna registracija živilskega obrata pri Upravi za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Prostori, namenjeni opravljanju dopolnilne dejavnosti turistična kmetija z nastanitvijo, morajo biti urejeni v objektih, ki jih ima nosilec kmetije ali člani kmetije, na kateri se opravlja kmetijska dejavnost, v lasti, najmanj desetletnem najemu ali ima na njej vpisano stavbno pravico za najmanj deset let.» (SPOT, 2023).

Turističnih kmetij na Jugovzhodu Slovenije je kar nekaj. Vendar jih je le 10 z nastanitvijo, 11 je izletniških, 2 delujeta kot vinotoča, 1 nudi prostor za kampiranje, ni pa nobene osmice ali domače delikatese, kot je razvidno iz evidenc Združenja Turističnih kmetij Slovenija (Združenje turističnih kmetij Slovenija, 2023). Za potrebe raziskave smo se obrnili na splošno spletno iskanje, kjer smo našli primeren

vzorec za raziskavo, saj naš raziskovani prostor predstavlja območje Dolenjske in Bele krajine, in ne celotni Jugovzhodni del Slovenije. To iskanje je bilo produktivno in odkritih je bilo 30 kmetij, kasnejših anketirancev.

Podeželski turizem je še posebej pomemben v državah v razvoju, kjer so kmetijska zemljišča zaradi rasti prebivalstva razdrobljena. Napredek, ki ga podeželski turizem lahko zagotavlja revnim gospodinjstvom, ustvarja dodatne možnosti za razvoj. V razvitih državah pa podeželski turizem obstaja v obliki zagotavljanja nastanitve na slikovitih lokacijah, idealnih za počitek in sprostitve. Najpomembnejše lastnosti podeželskega turizma so: (1) mirno okolje, (2) odsotnost hrupa, (3) ohranjeno okolje, (4) komunikacija z gostitelji, (5) domača hrana in (6) spoznavanje kmečkih opravil (Obajdin, 2014).

2.1.1 Upad turističnih kmetij v Sloveniji

Da turizem na kmetijah, ki se ukvarjajo z gostinsko dejavnostjo, upada, lahko razberemo iz raziskave, ki jo je izvedla Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije ([chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.kgzs.si/uploads/dokument/strokovna_gradiva/analiza_dopolnilnih_dejavnosti.pdf](https://www.kgzs.si/uploads/dokument/strokovna_gradiva/analiza_dopolnilnih_dejavnosti.pdf)), kar je predstavljeno v Tabeli 1. Medtem ko znotraj posamezne dejavnosti sam upad števila turističnih kmetij ni drastičen, pa je skupni seštevek kmetij, ki so prenehale z gostinsko dejavnostjo, v skupno vseh štirih navedenih dejavnostih 95. Z drugimi besedami, v Sloveniji je v štirih letih 95 kmetij prenehalo s turistično dejavnostjo. Rezultat te analize se nanaša na štiriletno obdobje, kar je verodostojen pokazatelj za upad turizma na kmetijah, ki se ukvarjajo z gostinsko dejavnostjo.

Tabela 1 Turizem na kmetiji, ki se ukvarja z gostinsko dejavnostjo

	28. 12. 2018	1. 1. 2015
Izletniška kmetija	479	500
Turistična kmetija z nastanitvijo	468	490
Vinotoč	95	141
Osmica	32	38

Vir: KGZS, 2018

Pod turizem na kmetiji pa ne sodi le gostinska dejavnost, temveč tudi negostinska. V Tabeli 2 lahko vidimo, da se trendi spreminjajo, ne prihaja namreč do upada dejavnosti, temveč do njenega povečevanja ali celo do ustvarjanja novih tržnih niš. V tem štiriletnem obdobju, ki je zajeto za obdelavo teh podatkov, vidimo, da so se na novo pojavili muzeji in tematske zbirke, tematski parki, apiturizem ter športni ribolov na vodnih površinah na kmetiji.

Tabela 2 Turizem na kmetiji, ki se ne ukvarja z gostinsko dejavnostjo

	28. 12. 2018	1. 1. 2015*
Oddajanje površin za piknike	230	187
Ježa živali	120	104
Prevoz potnikov z vprežnimi vouili in traktorji	102	57
Muzeji in tematske zbirke	53	
Tematski parki	32	
Apiturizem	31	
Športni ribolov na vodnih površinah na kmetiji	1	

Vir: KGZS, 2018

2.2 Gibalno ovirane osebe

Med gibalno ovirane osebe spadajo ljudje, ki uporabljajo invalidski voziček ali imajo druge težave pri gibanju. Gibalno ovirane osebe so najbolj vidne med vsemi skupinami, saj si pri svojih težavah pogosto pomagajo s pripomočki, kot so vozički, palice, bergle, hojice idr. Njihove potrebe so tesno povezane z grajenim okoljem, kjer se srečujejo z največjimi težavami (Laura, 2010). Gibalno ovirane osebe delimo na lažje, zmerno, težje in najtežje gibalno ovirane. Lažje gibalno ovirane osebe so pri gibanju samostojne, potrebujejo le lažje prilagoditve in niso odvisne od pripomočkov. Zmerno gibalno ovirane osebe občasno potrebujejo fizično pomoč in imajo težave pri hoji po neravnem terenu in stopnicah. Težje gibalno ovirane osebe so pri gibanju odvisne od drugih oseb. Najtežje gibalno ovirane osebe pa imajo zelo hude motnje gibanja, ki povzročajo popolno funkcionalno odvisnost (Svetina, 2007, str. 12). Celotna infrastruktura določene destinacije mora biti prilagojena potrebam gibalno oviranih oseb. Pri gibalno oviranih osebah so največji problem ovire v grajenem okolju. Delimo jih na dve vrsti, in sicer na ovire pri obvladovanju zunanjega okolja in na ovire pri obvladovanju notranjega prostora, tu so mišljene arhitekturne ovire. Z grajenimi ovirami se posamezniki srečujejo na cestah in drugih javnih površinah. Med grajene ovire v notranjem okolju sodijo arhitekturne ovire, ki onemogočajo gibalno ovirani osebi dostop do zgradbe, njeno uporabo pa otežujejo

ali onemogočijo. Med mnoge ovire sodijo preozka, pretežka ali vrtljiva vrata , stopnice idr. Pri odpravljanju grajenih in arhitekturnih ovir je potrebno razlikovati, za koga gre in kje. Najboljša možnost je oblikovanje univerzalne rešitve, kjer bo okolje dostopno za vse. Dostopnost je močno povezana s prostornostjo in je zato pomemben dejavnik pri izgradnji okolja brez ovir (Vovk, 1989).

V nadaljevanju predstavljamo prilagojeno ponudbo pri posameznih ponudnikih za gibalno ovirane osebe, in sicer:

- **Nastanitev:** Za gibalno ovirane osebe priporočajo sobe v pritličju oz. čim bližje vsem skupnim prostorom. V nasprotnem primeru mora biti dostop do sobe popolnoma prilagojen. Sobe morajo imeti dovolj široka vrata, kljuko vrat morajo biti večje in postavljene nižje kot običajno. Zaradi varnosti je pomembno, da je čim več nastanitvenih kapacitet za osebe s posebnimi potrebami v pritličju.
- **Kopalnice in sanitarije:** Velikost toaletnih prostorov mora biti večja kot običajno, saj mora omogočati vstop in gibanje invalidni osebi na vozičku ter njenemu morebitnemu spremljevalcu. Pomembno je tudi, da so tuši brez kabin. Sanitarije naj bodo opremljene čim bolj enostavno (ročne pipe, ročna stikala za prižiganje in ugašanje luči na višini, ki je dosegljiva tudi za osebe na vozičku). Notranja oprema v objektih naj bo brez ostrih robov ter predmetov, kjer bi lahko prišlo do poškodb.
- **Bivalni prostori:** V spalnici je pomembno, da je postelja višja in širša kot običajno ter da je okoli nje dovolj prostora za gibanje invalidne osebe.
- **Restavracija in drugi prostori v objektu:** Dostop do restavracije mora biti prav tako kot vse zgoraj predstavljeno prilagojen za potrebe gibalno oviranih oseb.
- **Izhod v sili:** Osebe mora biti usposobljeno za evakuacijo invalidov iz prostorov. Zato je priporočljivo, da so varnostniki objekta seznanjeni s prostori in številkami sob, v katerih so nastanjeni invalidi. Prav zato bi bilo s stališča varnosti dobro, da je invalidom na razpolago čim več sob v pritličju, posebej v primeru požara, saj takrat v zgradbi pogosto blokirajo dvigala z vozičkom in tako invalidna oseba ne mora priti po stopnicah iz enega nadstropja v drugega.
- **Recepcija:** V recepciji mora biti delovni pult nižji od običajnega, zaradi lažje komunikacije invalidnih oseb z osebjem, prav tako pa mora biti na voljo

primeren sedež za tiste, ki sicer ne uporabljajo invalidskega vozička, potrebujejo pa kljub temu pozornost in udobje (Svetina, 2007, str. 12).

- **Dostopnost:** povezana je z izzivi, ki se nanašajo na to, ali je mogoč fizični dostop do nastanitvenih možnosti in ali je enostavno uporabljati in uživati turistične vire, prisotne na področju, kjer se nastanitveni objekt nahaja (Nacionalno turistično združenje - Slovenija, 2011, str. 3).

2.2.1 Načini prilagajanja ponudbe ljudem s posebnimi potrebami

Obstaja več pogojev, kje vse se mora turistična ponudba prilagoditi osebam s posebnimi potrebami, da bi jim lahko zagotovili ugodno bivanje ali obisk na določeni turistični točki. V nadaljevanju te kriterije tudi predstavljamo (Nacionalno turistično združenje - Slovenija, 2011, str. 3):

- **Prilagojenost infrastrukture:** to je predpogoj za izvajanje turistične dejavnosti. Najpogosteje se prilagojenost infrastrukture kaže v povezavi z okoljem namestitve osebe - lokacija, bližina storitve idr. (Cameron, Darcy & Foggin, 2003, str. 16).
- **Dostopnost informacij:** dovolj natančne in podrobne informacije so osnovna zahteva vsakogar, ki želi imeti prijetne in varne počitnice. Informacije o dostopnosti morajo biti ljudem s posebnimi potrebami lahko dosegljive in dostopne (Westcott, 2004, str. 8).
- **Znanje zaposlenih:** delo z invalidi zahteva specifično znanje ter veščine, zato bodo morala tista turistična podjetja, ki se srečujejo z invalidi, svoje zaposlene nujno seznaniti z različnimi oblikami invalidnosti ter jih primerno usposobiti (Nacionalno turistično združenje - Slovenija, 2011, str. 51).
- **Ekonomska dostopnost:** kupna moč gostov s posebnimi potrebami ni nujno drugačna od kupne moči ostalih gostov. Razumeti je potrebno dejstvo, da imajo invalidne osebe pogosto dodatne stroške zaradi izzivov, povezanih z dostopnostjo in s potrebo po pomoči - osebna asistenca idr. (Nacionalno turistično združenje - Slovenija, 2011, str. 4).

2.3 Integriran produkt dostopnega turizma

Dostopni turizem je usmerjen v osebe, ki jim je turizem iz zdravstvenih in drugih razlogov težje dostopen, to so predvsem gibalno in senzorno ovirane osebe, osebe z intelektualnimi in psihičnimi ovirami, starostniki, tisti, ki potujejo z otroki in imajo otroške vozičke ipd. Osnova za raziskovalni članek, ki preučuje prilagojenost turističnih kmetij gibalno oviranim osebam, so že izvedeni projekti in natečaji, ki jih izvajajo različne inštitucije samostojno ali povezane v skupni projekt. Eden izmed primerov dobre prakse na območju Slovenije je razvit integriran produkt dostopnega turizma, ki povezuje kulturno in naravno dediščino ter znamenitosti iz širšega območja (območje LAS Notranjske, LAS Zgornje Savinjske in Šaleške doline, LAS Med Snežnikom in Nanosom, LAS V objemu sonca, LAS Zasavje in LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe) in je predstavljen z novimi tehnologijami. Predstavlja povečanje vključenosti ranljivih skupin v turistično ponudbo s skupno promocijo novih integriranih produktov in tudi na ta način pripomore k povečani prepoznavnosti LAS območij, ki prispevajo k osveščanju o pomenu kulturne in naravne dediščine ter ohranjanju le-te in poudarjajo potrebo po humanizaciji tehnologije. S tem prispevajo k prilagoditvam gibalno oviranih oseb ne le pri dejavnostih na turističnih kmetijah, temveč tudi pri dostopnosti kulturne dediščine in naravnih znamenitosti ranljivim skupinam.

Z namenom, da bi ranljive skupine lažje vključili v turistično ponudbo, prihaja do procesov, ki se izvajajo s skupno promocijo novih integriranih produktov in povečujejo prepoznavnosti posameznih območji. Žaberl (2013, str. 25) meni, da je za uspeh turizma potrebno osvojiti osnovno znanje o dostopnem turizmu, za kar pa lahko rečemo, da ni vedno tako. Tovrstno pomanjkljivost bo moč odpraviti z večjo osveščenostjo in z usposabljanjem lokalnega prebivalstva

2.3.1 Turizem za vse

Izraz »turizem za vse« se pogosteje uporablja, zlasti v socialnem kontekstu, namreč kot stališče, ki poudarja potrebe po počitnicah tudi za nižje dohodkovne skupine, včasih pa kot ožji, specifičen vidik, ki se osredotoča na potrebe gibalno oviranih turistov. Da bi se izognili nesoglasjem, ko se govori o dostopnosti in aktivnosti turizma v zvezi z invalidi, se je izoblikoval izraz »turizem za vse« (Leidner, 2006). Leidner v delu »Tourism accessible for all in Europe« opozarja, da cilj dostopnega

turizma za vse ni ustvarjanje ločenih storitev za invalidne osebe, pač pa je cilj tega turizma enakopravna vključitev ljudi s posebnimi potrebami, zlasti invalidov in starejših oseb, v turistični sektor. Dolgoročni cilj tega turizma je vzpostavitev turističnega okolja, v katerem lahko vsi turisti aktivno sodelujejo ne glede na njihove individualne potrebe (starost, sposobnosti idr.).

Glede na to, da obstajajo številne definicije o dostopnem turizmu, pa v literaturi najpogosteje zasledimo definicijo, ki sta jo zapisala Darcy in Dickson. Menita, da dostopni turizem ni samo zagotavljanje dostopnosti invalidnim osebam, ampak tudi ustvarjanje vsestranskih turističnih produktov, ki so lahko dostopni in uporabni brez ovir za invalidne ljudi, družine z otroki in starostnike in ki na ta način ustvarjajo varno delovno okolje za zaposlene (Buhalis, Darcy & Ambrose, 2012). Za doseganje ciljev dostopnega turizma mora biti vsa storitvena veriga dostopna vsem. To pomeni, da morajo biti vse informacije o destinaciji, ponudbi, dogodkih in možnostih, da pridemo tja, dostopne tudi osebam s posebnimi potrebami. Informacije morajo biti prilagojene tudi za osebe, ki so slepe ali slabovidne (Leidner, 2006).

Ko zasledimo temo »turizem za vsakogar«, imamo v mislih tisto vrsto turizma, ki bi bila prijetna tudi za ljudi s posebnimi potrebami. V ta namen si številne organizacije prizadevajo za boljše in pravičnejše obravnavanje invalidov tudi na področju turizma. Z dostopnim turizmom se zavzemajo za ponudbo storitev in zmogljivosti, ki omogočajo osebam s posebnimi potrebami, da uživajo počitnice in preživljanje prostega časa brez posebnih ovir ali težav. Potrebno pa je poudariti, da dostopni turizem ni zgolj turizem za invalidne osebe, ampak je namenjen vsem, tudi osebam, ki nimajo npr. gibalnih ali vidnih težav (Vrečko, 2013).

3 Hipoteze in metodologija

Za pripravo prispevka smo zastavili naslednje hipoteze:

H1: Na območju Dolenjske in Bele krajine so se turistične kmetije v ponudbi pripravljene prilagoditi potrebam za gibalno ovirane osebe.

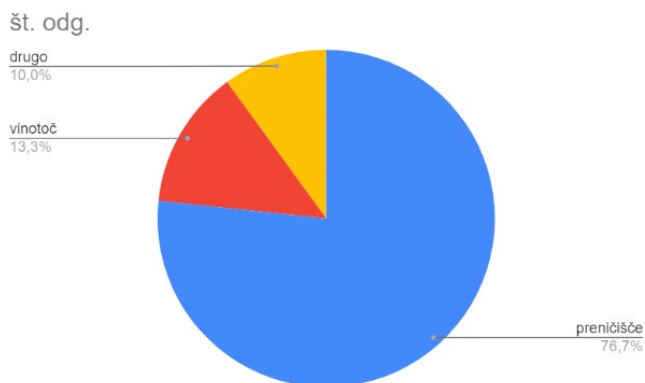
H2: Turistične kmetije na območju Dolenjske in Bele krajine bi za prilagoditev potrebam za gibalno ovirane osebe potrebovale finančne spodbude države.

Temo smo obdelali s pomočjo strokovne literature, spletnih virov in z anketiranjem lastnikov dopolnilne dejavnosti na turističnih kmetijah. 29. 8. 2023 smo izvedli raziskavo, v okviru katere smo anketirali 30 turističnih kmetij z različnimi osrednjimi dejavnostmi. Razlog za začetek in konec anketiranja na isti dan je v tem, da smo vse anketirance poklicali po telefonu. Predhodno jim je bil poslan anketni vprašalnik, vendar smo se zaradi premajhnega odziva odločili, da pokličemo na vsako turistično kmetijo in skupaj z nosilcem kmetije izpolnimo anketni vprašalnik. Vseboval je 11 vprašanj, izmed katerih so bila 3 namenjena demografskim podatkom anketiranih (ime oz. domače ime, naslov kmetije oz. lokacija, kdaj je bila ustanovljena, dejavnost turistične kmetije). Ostalih 9 vprašanj je bilo namenjenih preverjanju odnosa anketiranih oseb do možnosti prilagoditve poslopij za gibalno ovirane osebe.

4 Raziskava

Prilagoditve turističnih kmetij gibalno oviranim osebam so v zadnjem času večje, vendar se pojavi vprašanje, ali je povečanje tovrstnih prilagoditev dovolj pogosto, da osebe z omejeno mobilnostjo ne bodo primorane iskati nastanitve, obrata oziroma poslopja dlje časa, saj le-ta niso posebej in točkovno oglaševana. Velik delež turističnih kmetij se osredotoča na ponudbo hišne hrane ali pa je njihov glavni fokus nastanitvev. V raziskavi smo se osredotočili na turistične kmetije na območju Dolenjske in Bele krajine, pri čemer želimo izpostaviti, da je nekaj turističnih kmetij na tem prostoru v času epidemije koronavirusa (SARS-CoV-2) zaradi širših družbenih in globalnih razsežnosti zaprlo svojo dejavnost, nekateri pa niso želeli sodelovati v raziskavi, zato je vzorec kmetij majhen.

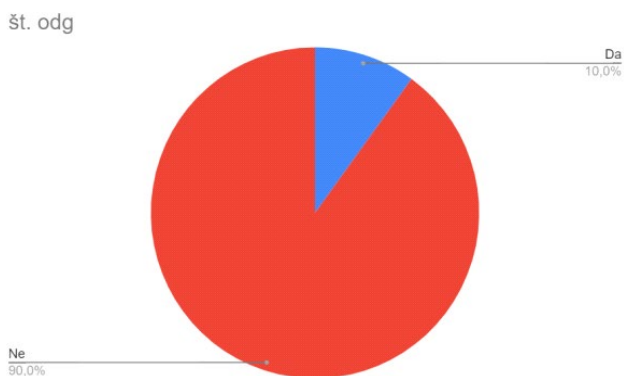
Prvi del ankete je demografski in vsebuje tudi del raziskave, ki se nanaša na podatke o tem, v kakšnem stanju so trenutno turistične kmetije na območju Dolenjske in Bele krajine. Velik delež turističnih kmetij ima nočitvene kapacitete, od 30 anketiranih jih je kar 23, ki delujejo kot kmetijski obrati z dopolnilno dejavnostjo, kar predstavlja 76,7 %. Dejavnost vinotoča ima registriranih 13,3 % kmetij, 10,0 % vprašanih pa je odgovorilo, da imajo registrirano neko drugo obliko dopolnilne dejavnosti. Pod odgovor drugo spada kombinacija dveh dejavnosti ali pa ponudba hišne, lokalne hrane, kot manjši lokalni market, z izključno domačimi pridelki iz okolice, kar je razvidno iz slike 1, ki ponazarja odgovore na vprašanje glede dejavnosti turistične kmetije.

Slika 1: Dejavnosti na kmetiji

Vir: lasten.

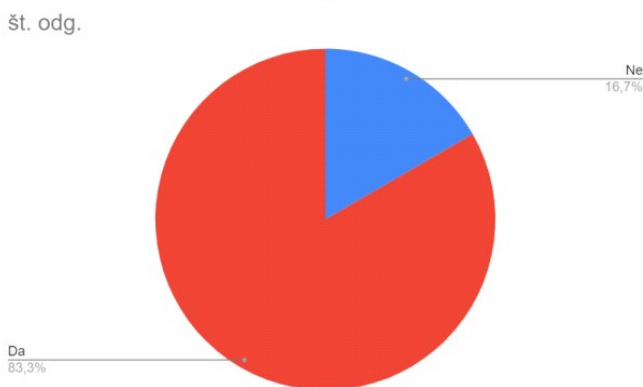
Pri vprašanju št. 2.1 nas je zanimalo, ali imajo na kmetijah prilagoditve za gibalno ovirane osebe, kot npr. toaletne prostore, prilagojene gibalno oviranim osebam, parkirišče, dostop oziroma vhod, dostop do preostalih struktur kmetije (npr. jedilnica in prenočišče, če nista v isti stavbi idr.). Pri vprašanju, ali je kmetija dostopna gibalno oviranim osebam na način, da omogoča toaletni prostor, prilagojen invalidom, je 10,0 % (3 osebe) na to vprašanje odgovorilo z da, medtem ko je preostalih 27 odgovorilo z ne. To ponazarja slika 2.

Slika 2: Toaletni prostori, primerni za gibalno ovirane osebe?

Vir: lasten.

Na vprašanje 2.2, ali je parkirišče dostopno gibalno oviranim osebam, smo anketirancem pojasnili, da imamo v mislih asfaltirano ali tlakovano pot, saj so tovrstne poti najbolj primerne za dostop z invalidskim vozičkom in hoduljami. 5 anketiranih je odgovorilo, da nimajo takšnega dvorišča, torej popolnoma peščeno ali makadamsko-pesek in zemlja. Medtem pa je 25 anketirancev oziroma 83,3 % odgovorilo, da imajo ali asfaltirano ali tlakovano parkirišče, kar je razvidno iz slike 3.

Slika 3: Primerno dvorišče?

Vir: lasten.

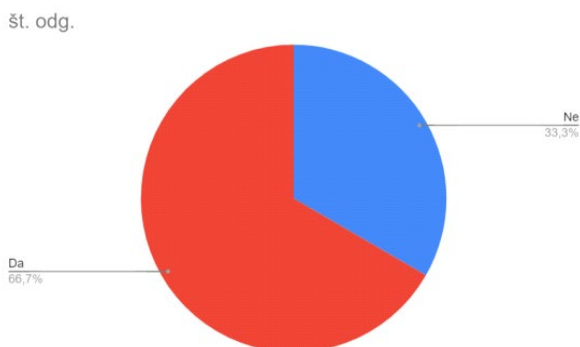
Vprašanje številka 2.3 sprašuje anketirance po dostopnosti glavnega objekta. S tem smo bili osredotočeni predvsem na prag vrat, zastavili pa smo si tudi vprašanje, ali vodi do teh vrat kakšna stopnica. Velikokrat imajo možnost postavitve rampe čez ali ob stopnicah, vendar se ob tem pozabi na prag, ki ga povzročijo določeni okvirji vrat. Tukaj smo dobili odgovor, da jih 50 % ima to prilagoditev, medtem ko 50 % ne, kar prikazuje slika 4.

Slika 4: Dostopnost pri vhodu

Vir: lasten.

Na vprašanje 2.4, ali so gibalno oviranim osebam dostopni tudi preostali objekti oziroma strukture turistične kmetije, je 10 anketirancev odgovorilo z ne, 20 od 30 pa z da, kar predstavlja 66,7 % anketiranih turističnih kmetij. Pri tem vprašanju smo se posebej osredotočili na to, ali imajo restavracijo oziroma jedilnico in spalne prostore v dveh ločenih stavbah ali pa tudi kakšne druge prostore, kot so npr. telovadnica, recepcija, savna, fitnes idr. Odgovor na to vprašanje je ponazorjen s sliko 5.

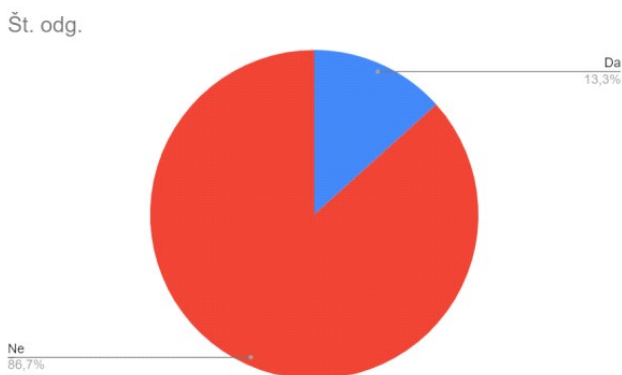

Slika 5: Dostop do preostalih struktur kmetije

Vir: lasten.

2.5 vprašanje se nanaša na še preostale prilagoditve turistične kmetije, kot so npr. širok dostop do sobe, ročka pri kopalni kadi ter dvigalo, ali so le stopnice oz. če preostali del objekta ni dostopen klasično ali ni v istem nadstropju. Tukaj so se le 4

nosilci kmetij od 30, torej slabih 13,3 %, opredelili z da, preostalih 26, torej 86,7 % pa z ne, kar je prikazano na sliki 6.

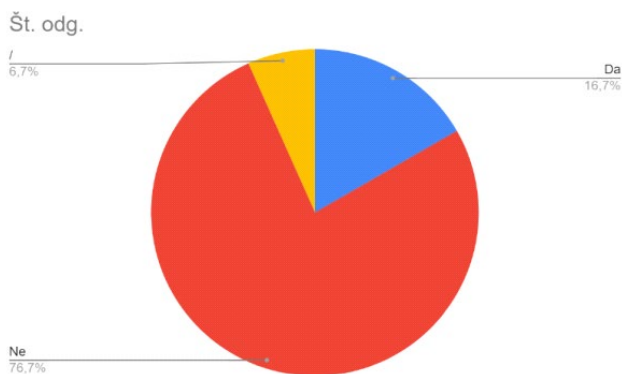

Slika 6: Preostale prilagoditve

Vir: lasten.

V drugem delu ankete, ki se nanaša na splošno stanje pripravljenosti turistične kmetije, da se s ponudbo prilagodi gibalno oviranim osebam, smo raziskali, v kolikor so se nosilci odločili za prilagoditve, na podlagi česa so se odločili, da storijo ta korak. Večina anketirancev je odgovorila, da so bile turistične kmetije zgrajene tako, da imajo npr. dovolj široko parkirišče, da omogočijo gibalno oviranim osebam invalidsko parkirišče. Nekatere kmetije pa so se odločile na podlagi sprotnega povpraševanja, da se temu prilagodijo. Velja opozoriti, da se je 15 od 30 turističnih kmetij iz tega vprašalnika začelo ukvarjati s turistično dejavnostjo že pred letom 2000, 1 od teh kmetij pa je aktivna že od leta 1841.

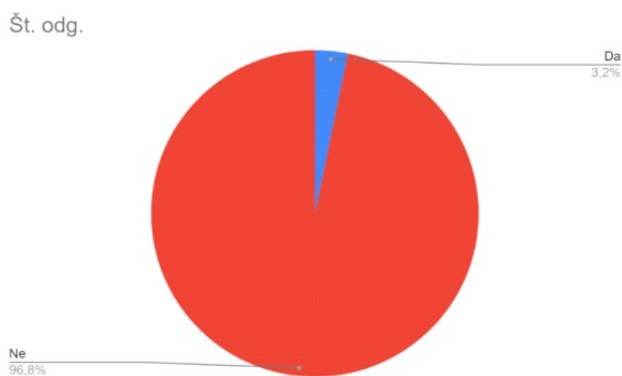
Vprašanje številka 3 se je glasilo, ali je bila prilagoditev odziv na pobudo o ozaveščanju gibalno oviranih oseb. Večina anketiranih, torej 76,7 %, jih je odgovorila z ne, kar predstavlja 23 odgovorov, vendar so med njimi tudi posamezniki, ki so odgovorili, da je bila osnova lastna zainteresiranost, ta del predstavlja 16,7 % oziroma 5 odgovorov, da prilagodijo turistično kmetijo vsem, ker se zavedajo pomembnosti samih prilagoditev. Majhen delček diagrama, 6,7 % oziroma 2 odgovora, pa so prispevale kmetije, ki so bile pri tem odgovoru neopredeljene, kar je prikazano na sliki 7.

Slika 7: Prilagoditev kot odziv na pobudo o ozaveščanju gibalno oviranih oseb

Vir: lasten.

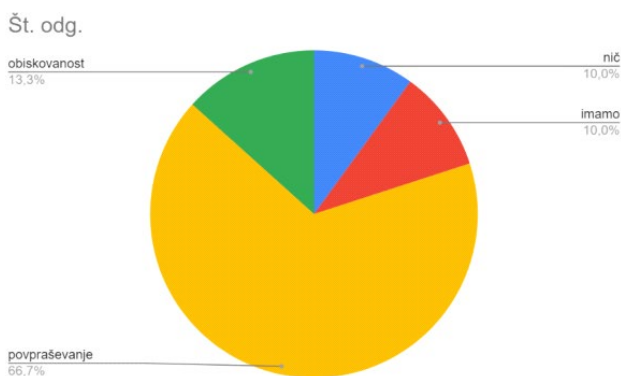
Pri vprašanju pod številko 4 nas je zanimalo, ali so imeli na turističnih kmetijah kakšno slabo izkušnjo z gibalno ovirano osebo in če DA, katero. Večina, torej kar 96,8 %, kar predstavlja 29 anketirancev, ni imela slabih izkušenj, razen ene turistične kmetije, vendar so težavo rešili s pogovorom in so se vsi skupaj prilagodili. Gibalno ovirana oseba je bila zelo razumevajoča. Slike 8 prikazuje graf o izkušnjah z gibalno oviranimi osebami.

Slika 8: Slabe izkušnje z gibalno ovirano osebo

Vir: lasten.

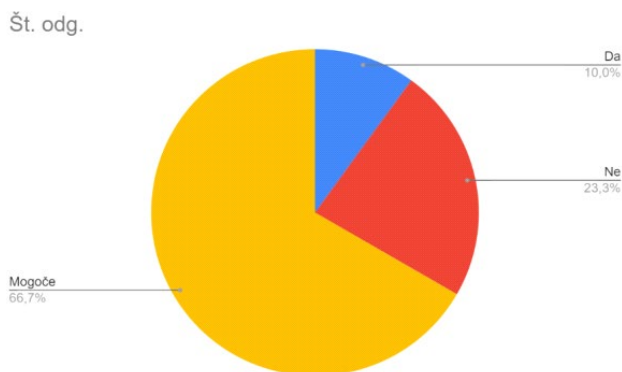
Pri vprašanju pod številko 5 nas je zanimalo, kaj bi turistične kmetije spodbudilo k samim prilagoditvam za gibalno ovirane osebe. Nosilci turističnih kmetij so podali največ odgovorov, namreč, če bi bilo veliko povpraševanje, bi se prilagodili v skladu s svojimi zmožnostmi. Ta odgovor je predstavljal 66,7 %, kar predstavlja 20 od 30 anketirancev. Je pa 13,3 % anketirancev odgovorilo, da bi jih do te poteze privedel tudi povečan obisk takšnih oseb, ki bi imele potrebe po prilagojeni nastanitvi. Vendar pa se tu pojavijo vprašanja z obeh strani, tekoča obiskovanost takšnih oseb in že samo povpraševanje po takšnih nastanitvah, saj je potrebno narediti poizvedbo, ali je potrebna prilagoditev s strani kmetije ali prilagoditi povpraševanje s strani gibalno oviranih oseb. Bil pa je sicer tudi majhen delež kmetij, ki so se na ta problem že prilagodile, kar predstavlja 10 %, oziroma 3 kmetije in kar je prikazano na sliki 9.

Slika 9: Spodbude k prilagajanju turističnih kmetij

Vir: lasten.

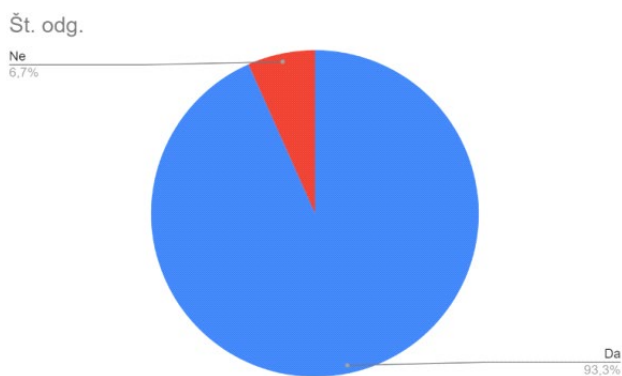
Pri vprašanju pod številko 6 nas je zanimalo, ali bi jih k sami prilagoditvi turistične kmetije gibalno oviranim osebam spodbudil certifikat »kmetija prijazna invalidom«. 66,7 % oziroma 20 kmetij meni, da bi se za to odločili, če bi obstajala možnost sofinanciranja prilagoditev s strani države. 10,0 % vprašanih, kar predstavlja 3 kmetije, se je opredelilo pozitivno, negativni odgovor pa je podalo 7 kmetij, kar predstavlja 23,3 % vprašanih in je predstavljeno s sliko 10.

Slika 10: Spodbuditev s certifikatom »kmetija prijazna invalidom«

Vir: lasten.

Z vprašanjem pod številko 7 smo se osredotočili na vprašanje, ali je pomembno prilagajati turistične kmetije gibalno oviranim osebam. Velika večina jih je odgovorila z da. Ta delež predstavlja 93,3 % oziroma 28 anketiranih lastnikov kmetij, kar pomeni, da se večina nosilcev kmetij zaveda, da je to ena izmed ranljivih skupin, ki jo je treba vključiti v doživetja in aktivnosti na kmetiji. Preostali dve kmetiji pa se s tem, da je treba kmetije posebej prilagajati tudi gibalno oviranim osebam, ne strinjata, kar lahko razberemo iz slike 11.

Slika 11: Ali je pomembno prilagoditi kmetijo gibalno oviranim osebam

Vir: lasten.

Zadnje odprto vprašanje v vprašalniku, številka 8, se je nanašalo na njihovo lastno mnenje, ali je pomembno prilagajati turistično kmetijo gibalno oviranim osebam. Večina jih meni, da je pomembno, saj nikoli ne veš, če boš tudi ti jutri v enakem položaju. Tudi sam trend gre v smer, da nas bo vse več, ki bomo potrebovali različne oblike pomoči in prilagoditev, in da se bodo morale turistične kmetije prilagoditi tako v infrastrukturi kot tudi v ponudbi. Načeloma lahko v to skupino ranljivih oseb vključimo tudi starejše osebe, ki prav tako potrebujejo določene prilagoditve. Pomembno je poudariti, da so pri tem anketiranci izpostavili, da bi financiranje s strani države pomagalo, da bi se prilagoditve izvedle v večjem obsegu in hitreje.

5 Razprava

Članek je osredotočen na prilagodljivost turističnih kmetij gibalno oviranim osebam, pri čemer izpostavljamo območje Dolenjske in Bele krajine. Da so bili odgovori natančni in točni, smo za mnenja poprosili lastnike oziroma nosilce dejavnosti. Na začetku smo postavili hipotezo H1: Na območju Dolenjske in Bele krajine so se turistične kmetije v ponudbi pripravljene prilagoditi potrebam gibalno oviranih oseb, ki smo jo ob koncu raziskave lahko potrdili. Prav tako smo potrdili hipotezo

H2: Turistične kmetije na območju Dolenjske in Bele krajine bi za prilagoditev potrebam za gibalno ovirane osebe potrebovale finančne spodbude države.

Evropska unija, Republika Slovenija, posamezne lokalne skupnosti, Lokalne akcijske skupine in mnogi drugi subjekti so aktivni v smeri spodbujanja prilagoditve infrastrukture in ponudbe gibalno oviranim osebam, toda ne le na turističnih kmetijah, pač pa tudi pri drugih turističnih ponudnikih. Obstaja kar nekaj natečajev, fundacij in projektov, kjer so te inštitucije delovale kot usmerjevalke in vzpodbujevalke, tako intelektualno kot finančno, v smeri boljšega razvoja. Eden izmed projektov - LAS Po poteh dediščine od Turjaka do Kolpe (<https://lasppd.si/interaktivni-turizem-za-vse/>), ki smo ga predstavili v začetku prispevka, je povezan s projektom »Interaktivni turizem za vse«, ki je potekal pod okriljem Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Izvajal se je v letu 2019, v njem pa je sodelovalo šest različnih lokalnih akcijskih skupin. Cilji in rezultati tega projekta so povečanje vključenosti ranljivih skupin v turistično ponudbo s skupno promocijo novih integriranih produktov, osveščanje o pomenu kulturne in naravne dediščine in humanizacija tehnologije. Prav s takšnimi praksami lahko v prihodnje prispevamo

ki še večji ozaveščenosti lastnikov kmetij z dopolnilno dejavnostjo in ostalih turističnih ponudnikov ne le na Dolenjskem in v Beli krajini, kjer je bila bazirana ta raziskava, temveč po celotni Sloveniji. Da se Slovenija ponaša s tovrstno ponudbo, je zaslediti tudi na portalu I feel Slovenia (<https://www.slovenia.info/sl/potovalni-nactr/dostopni-turizem>), kjer so predstavljene smernice o dostopnem turizmu in kjer je Slovenija označena kot država, prijazna za invalide. V zadnjih letih so bile nove javne zgradbe ter drugi večji poslovni in turistični objekti zgrajeni s posluhom za ljudi z gibalnimi ovirami. Da bi obdržali ta ugledni naziv, ki lahko prinese turističnim kmetijam in drugim nosilcem ponudbe mesto v slovenskih in tujih revijah in v člankih o dostopnosti ponudbe gibalno oviranim osebam, pa bo potrebno še več ozaveščanja in spodbud države.

6 Zaključek

»Vsi za turizem, turizem za vse« bi lahko bilo geslo, ki predstavlja smernice sodobnega turizma. Enakost in možnost potovanja vseh, tudi tistih s težavami in motnjami v zdravju, je bila v preteklosti sekundarna tema, ki se ji ni posvečalo dovolj pozornosti. Danes pa je postala želja po enakopravnosti v turizmu primarni izziv, s katerim se sooča turistični sektor in na katerega opozarjajo mnoge organizacije. Zavest o dostopnejšem turizmu iz leta v leto narašča in tudi v literaturi zasledimo mnogo dobrih praks prilagajanja ponudbe odjemalcem. V Sloveniji je ta zavest še v razvoju, vendar je opazen napredek in obstajajo določeni turistični ponudniki, ki sledijo uspešnim tujim praksam (Vrečko, 2013, str. 24). Vrečko ocenjuje, da slovenski trg ni pripravljen na nove trende v dostopnem turizmu in da so gibalno ovirane osebe v večini primerov še vedno obrobni tržni segment ljudi. Pomembno je omeniti tudi, da prihaja do finančnih težav, ki podjetjem onemogočajo prilagajanje infrastrukture, zato je pomembno spodbujati državne ustanove pri sofinanciranju in grajenju potrebnih prilagoditev, da bi dosegli večje vključevanje gibalno oviranih oseb v turistične dejavnosti.

Literatura

- Bitenc Č. (2015). *Razširjenost finančnih ugodnosti za invalide v Sloveniji - analiza stanja*. Pridobljeno na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.revija-socialnodelo.si/ma/Razširjenost_URN_NBN_SI_DOC-OOLIQ2QA.pdf/2019011711474498/,
- Buhalis, D., Darcy, S., & Ambrose I. (2012, februar). *Best Practice in Accessible Tourism: Inclusion, Disability, Ageing Population and Tourism*. Pridobljeno na: <https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=j4kxjlvtE3YC&oi=fnd&pg=PR1&dq=Dar#v=onepage&q&f=false>

- Cameron, B., Darcy, S., & Foggini E. (2003). BARRIER-FREE TOURISM FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN THE ASIAN AND PACIFIC REGION. Pridobljeno na: https://www.accessibletourism.org/resources/10_barrierfree_tourism_asia_pacific_en.pdf.
- Dostopni turizem (2023). Pridobljeno na: <https://www.slovenia.info/sl/potovalni-nacrt/dostopni-turizem>.
- Udovč A. (2018). *Potenciali in ovire za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo*. Pridobljeno na chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.kgzs.si/uploads/dokumenti/s_trokovna_gradiva/analiza_dopolnilnih_dejavnosti.pdf.
- Krt A. (2023). *Novi znaki za specializirano ponudbo*. Pridobljeno na: <https://www.kgzs.si/novica/novi-znaki-za-specializirano-ponudbo-2023-05-26>.
- LAS Interaktivni turizem za vse (2019). Pridobljeno na: <https://las-ppd.si/interaktivni-turizem-za-vse/>.
- Leidner, R. (2006, oktober). Tourism accessible for all in Europe. Pridobljeno na: http://www.rollinggrains.com/archives/Tourism_for_all_in_Europe_Leidner_2006.pdf.
- Ministrstvo za digitalno preobrazbo Republike Slovenije (2023). Pridobljeno na: <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dejavnosti/turisticka-kmetija-z-nastanitvijo/>.
- Nacionalno turistično združenje - Slovenija (2011, maj). Izboljšanje dostopnosti preko izobraževanja v turizmu. Izobraževalna enota 1: Dostopni turizem: Verzija 3.0. ŠENT- Slovensko združenje za duševno zdravje.
- O nas. (2012). Pridobljeno na: <https://invalidom-prijazno.eu/?stranId=95>.
- Obajdin, I. (9. 5. 2014). Ruralni turizem. Razvojna agencija Karlovačke županije. Pridobljeno 2. 5. 2020 iz http://www.slunj.hr/dokumenti/Dan%20EU-Slunj_ruralni%20turizam_9_5_2014.pdf.
- Pravilnik o kategorizaciji nastanitvenih obratov (2020). Pridobljeno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12278>.
- Pravilnik o merilih za določitev obratovalnega časa gostinskih obratov in kmetij, na katerih se opravlja gostinska dejavnost (2021). Pridobljeno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV2067>.
- Prilagojenost hotela zdravišča Laško za ljudi s posebnimi potrebami (2013). Pridobljeno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/67574952.pdf>.
- Svetina, P., Jesih, J., Bizjak, B. in Kovač, N. (2007). Smernice za delo z invalidi za turistične ponudbe. Priročnik ŠENT.
- Veber J. (2014). Uradni list – Glasilo uradni list RS, Pridobljeno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20141069#top>.
- Vrečko M. (2013). Diplomaska naloga – *Prilagojenost hotela zdravišča Laško za ljudi s posebnimi potrebami*. Pridobljeno na: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://www.cek.ef.uni-lj.si/UPES/vrecko1385.pdf?fbclid=IwAR1mAokRT1eYrCJiwqZzrlphvWmJ0yJEMcqDgeYz-3H_q-8Db5NMkY_yd4.
- Zakon o gostinstvu (Uradni list RS, št. 93/07 – uradno prečiščeno besedilo, 26/14 – ZKme-1B in 52/16). Pridobljeno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO393>.
- Združenje turističnih kmetij Slovenije (2023). Pridobljeno na: [https://www.turisticknekmetije.si/kmetije?filter\[attribute\]\[20\]=\(274\)](https://www.turisticknekmetije.si/kmetije?filter[attribute][20]=(274)).
- Vovk, M. (1989). Priročnik za načrtovanje in prilagajanje grajenega okolja v korist funkcionalno oviranih ljudi. Ljubljana, Urbanistični inštitut SR Slovenije.
- Laura, A. (2010). Tourism information and support services. Pridobljeno na: <http://www.ntz-nta.si/>.
- Žnidaršič, B. (2020). Dostopni turizem. Pridobljeno na: <https://arsviva.si/wp-content/uploads/2020/06/dostopno-ars-viva.pdf>.
- Žaberl Š. (2013). Pridobljeno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/67574952.pdf>.
- Westcott, J. (2004). Improving information on accessible tourism for disabled people. Pridobljeno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2790219.